

BOGANMELDELSE

EN FREUCHEN-MONOGRAFI OM ESKIMOERNE

PETER FREUCHENS BOG OM ESKIMOERNE

På dansk ved *Knud Müller*. Udgivet og med forord af *Dagmar Freuchen*.

Gyldendal, 294 s., ill., kr. 34,50 hft.

Man åbner spændt denne bog, der nu sendes ud til Peter Freuchens tusindtallige danske læsere 5 år efter hans død. Bogen er først udkommet på amerikansk. Der er tale om et efterladt manuskript, meddeler forlaget. Hvadenten Freuchen selv nåede at få manuskriptet færdigt, eller det er blevet endeligt til *post mortem* ved en redaktionel indsats, glæder man sig optimistisk til en sammenfattende Freuchensk monografi, summen af Pitarssuaqs mangfoldige livsnære indtryk fra eskimoverdenen. Titlen antyder noget monumentalt, en art testament. Man bliver ikke skuffet.

Peter Freuchens Bog om Eskimoerne fremtræder som et digert værk på over 300 sider, når de mange fortrinlige illustrationer tælles med. Stoffet er redigeret i tre hoveddele: Eskimoisk hverdag og fest, Arktiske hændelser og Eskimoernes fortid og nutid. Før at nævne den centrale første del, der fylder over halvdelen af bogen, så møder vi her, i en række underafsnit, en mængde detaljefyldte skildringer af eskimoisk dagligliv, kærlighed og ægteskabsforhold, ædegilder og fester, og vi får præsenteret en række eksempler på eskimoisk retsopfattelse og retspraksis. Et afsnit helliger sig »eskimoisk tankegang« med blandt andet en drøftelse af eskimoernes forhold til døden og til nogle af de åndelige magter, der omgav dem.

Men det ville ikke være en Freuchen-bog, hvis denne emnemæssige rubricering var mere end blot tilsyneladende. Pitarssuaq var først og fremmest *fortælleren*, hvem intet pedantisk krav om orden og systematik kunne tvinge. Hans tanker var hurtige og sprælske, pennen letløbende. Og får vi end under hver kapiteloverskrift en hel del at vide om det, som overskriften lover, så beriges vi i samme forbindelse med adskilligt andet interessant, som falder fortælleren ind under skrivningen; men tråden fra før tages senere og meget

gerne op hist og her – i kapitler om noget helt syvende.

Alligevel er denne bog den mest ordnede og systematiske skildring af eskimoerne, som nogensinde er kommet med Peter Freuchens navn på titelbladet. Der synes virkelig at være tale om et bevidst forsøg på en sådan summering af stoffet, at bogen i et *vist* omfang har oversigtens og kompendiets karakter, kort sagt: Peter Freuchens Bog om Eskimoerne – på godt og ondt, men så afgjort mest det første.

En kritisk vurdering må blandt andet hæfte sig ved det faktum, at det vel er en bog om eskimoerne, men dog i første række og næsten udelukkende om polareskimoerne, altså Thule-folket. Herfra stammer de fleste af Freuchens erfaringer med eskimoer. Her opholdt han sig længst, og her havde han en langt mere intim forbindelse med folk, end han opnåede under sine ophold i andre egne af den arktiske verden. Det var overvejende hans oplevelser og indtryk blandt denne lille eskimogruppe, der gav ham stoffet til de mange skildringer af eskimolivet, som han gennem årene præsenterede for den danske verden. I den foreliggende bog er der glimtvis nogle iagttagelser fra de Hudson Bay-eskimoer, som Freuchen fik nogen kontakt med under sine kortlægningsrejser som medlem af Femte Thule-ekspedition. Men udgangspunktet og de grundlæggende betragtninger henter han uafbrudt i sine erfaringer fra Thule. Hvor der overhovedet anføres paralleler til andre eskimogrupper, sker det i bred almindelighed. Der er ingen detaljerede sammenligninger, snarere sammenblanding end sammenligning. Der fortælles løst og fast også på det punkt. Det venter man også af en Freuchen-bog.

Man venter også en god del generaliseringer om eskimoerne. Det er en populærforfatters ret at almindeliggøre. Og det er en højst sædvanlig attribut til en stor fortæller og en god fortælling. Peter Freuchen gør sig dog kun sjældent skyld i virkelig grove og urimelige generaliseringer, som aldeles fortegner billedet.

I det mere kulturhistoriske er Freuchen undertiden en anelse for kategorisk, som når han f. eks. fastslår, at der ikke er noget i eskimoernes åndelige kultur, som peger mod noget andet folk – så sandt som vi overalt hos eskimoerne dog træffer på grundforestillinger, der i deres inderste væsen nøje svarer til andre folkeslags. Og det er ikke blot overdrevet, men positivt galt, når det hedder, at »eskimoerne har på intet tidspunkt blandet sig med indianerne eller de primitive stammer, der er deres naboer i Sibirien« (s. 65). Men ser vi på bogens beskrivelser af eskimoisk adfærd og eskimoiske indstillinger i almindelighed, så konstaterer man, at forfatterens generaliserende betragtninger i alt væsentligt rummer en endog meget betydelig kerne af sandhed. Man glæder sig over de mange virkelig rammende karakteristikker, der leveres i disse anekdoteprægede beretninger og mundrappe historier. Man morer sig herligt over Freuchens veludviklede humor, og man lunes ved den menneskevarme og altdominerende kærlighed til emnet, der løber igennem alle disse skildringer.

Skal vi endelig revse Peter Freuchen for hans stadige generaliseringstrang, må vi dog ikke undlade at bemærke, at denne trang genfindes i andre eskimobeskrivelser, hvis forfattere kender nogle gange mindre til emnet end Pitarssuaq. Han er ikke ene om at slutte fra enkelttilfældet til det almene. Men han rammer sjældent helt ved siden af.

Med hensyn til de eksempler på eskimoiske sagn, som bogen bringer i afsnittet om eskimoernes tankegang, må det for en ordens skyld nævnes, at der næppe er tale om optegnelser, som forfatteren selv har foretaget. I et par tilfælde kan det muligvis være genfortællinger og brudstykker af sagn, som Freuchen selv har hørt fra eskimoerne; men som hovedregel synes det at være referater og mere eller mindre bearbejdede gengivelser af andres optegnelser, først og fremmest Knud Rasmussens. Dette gælder også de eskimoiske sange, som Freuchen giver eksempler på. Vi finder dem blandt andet ordret i Knud Rasmussens »Snehyttens Sange«, hvis stof Freuchen flittigt har lånt af. Hans gengivelser af

eskimoiske tekster kan i det hele taget ikke stå alene som noget primært kildemateriale, en original folkloristisk samling. Hvor der ikke ligefrem er tale om Freuchens bearbejdelser og udlægninger af fortællinger, han har hørt i Thule, er der på anden måde tale om et, kildekritisk set, sekundært materiale.

Iøvrigt nikker man genkendende til adskilligt i den bog. *En del* af stoffet findes næsten fra ord til andet i Freuchens tidligere produktion. I »Eskimofortællinger og andre Noveller« fra 1944 har han således forlængst fortalt en række af de gode historier, som er indarbejdet i den nye bog. Det bliver historierne naturligvis ikke ringere af, og nu har man dem samlet i én stor, let tilgængelig Freuchen-bog. Dette gælder forsåvidt også de af historierne, der ikke direkte berører eskimoerne og af den grund egentlig kunne være udeladt i en bog som denne.

Peter Freuchens Bog om Eskimoerne er værd at læse. Det er en umådelig morsom og levende introduktion til emnet. Det er god underholdning med megen reel viden iblandt. Freuchen var en erfaren mand – en erfaren mand med megen fantasi. Han havde ikke specielle videnskabelige anlæg, omend nok en god portion nysgerrighed og vilje til at skaffe sig oplysninger. Han oplevede meget og fik indblik i mange ting. Hans metode var impressionistens, hans middel den flydende beretning. Systematisk undersøger- og iagttagervirksomhed var ikke hans *métier*. Han rager højt inden for den autentiske fortællergenre. At ville betegne Pitarssuaq som løgnagtig i ordets bogstavelige forstand (som det har været på mode i visse kredse) forekommer misvisende, lidet forstående og umådeligt fantasiløst. Hvor vi kan kontrollere fortælleren, ligger han faktisk tæt op ad sandheden. Men det er sandhed i pyntet opsætning.

Med alle forbehold har denne festlige eskimoeskildrer, agitatoren og menneskevennen Peter Freuchen, på sin egen specielle måde indskrevet sig for evigt i eskimolitteraturen. Han er en betydelig klassiker i sin genre. Han er en uundværlig del af billedet af livet i det arktiske omkring den første trediedel af det tyvende århundrede.

Bent Jensen.